

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ**

з дисципліни

"Філософські проблеми державного управління"

(для магістрів)

Київ - 2018

Підготовлено доцентом кафедри філософії та політології *О. А. Чирковою*

Затверджено на засіданні кафедри філософії
(протокол № 2 від 28.09.17)

Схвалено Вченою радою Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та соціальних наук (протокол № 2 від 29.09.17)

Чиркова О. А. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни "Філософські проблеми державного управління" (для магістрів). – К.: ДП "Вид. дім "Персонал", 2018. – 31 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, зміст дисципліни "Філософські проблеми державного управління", завдання до самостійної роботи, теми контрольних робіт, вказівки до виконання контрольної роботи, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© ПрАт «ВНЗ» «Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)», 2018
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2018

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

"Філософські проблеми державного управління" – одна з дисциплін, які створюють основну базу знань, необхідну для ефективної підготовки фахівців у гуманітарній сфері, зокрема у галузі державного управління та місцевого самоврядування.

Підготовка фахівців у сфері державного управління має на меті сприяння якнайглибшому засвоєнню студентами теоретичних та практичних знань з дисципліни, поглиблене вивчення філософських засад державного управління та місцевого самоврядування у процесі забезпечення системності офіційної політики як на загальнодержавному, так і на регіональному та місцевому рівнях. Розглядаються місце і роль ідеології, технології та стилю в діяльності органів державної влади й управління різних рівнів, зокрема, у виробленні та реалізації соціально-економічної і гуманітарної політики.

Основним завданням дисципліни є закріплення знань із соціально-філософських та соціально-психологічних аспектів управлінської діяльності, сучасних схем і моделей державного управління та місцевого самоврядування в Україні та Європі, стратегій розробки державних, регіональних, відомчих, галузевих, міжгалузевих програм у різних сферах державного будівництва та регіональної політики. Необхідність вивчення дисципліни обумовлено з'ясуванням цілого комплексу питань, пов'язаних із розвитком української державності, передусім ролі різноманітних управлінських механізмів у створенні передумов і виробленні орієнтирів для поступального розвитку нашої держави.

Всебічне засвоєння матеріалів курсу надасть студентам можливість *знати*:

- філософські засади державного управління для аналізу та вирішення актуальних державотворчих проблем;

- історію й основні етапи осмислення державно-управлінської проблематики у рамках філософського знання в Україні та світі;

- вплив світоглядних орієнтацій і політичних ідеологій на формування стилів державного управління та моделей місцевого самоврядування;

- практику застосування філософського аналізу у галузі соціально-економічної, гуманітарної, демографічної, екологічної політики;

уміти використовувати:

- філософські категорії у галузі державного управління та місцевого самоврядування, сучасні методологічні підходи щодо їх застосування в системі державної політики на центральному та місцевому рівнях;

- технології, стилі, форми й методи організації управлінської діяльності в роботі органів державної влади та місцевого самоврядування;

визначати:

- місце і роль різних філософських концепцій у формуванні світових парадигм державного управління та політичного керування;

- необхідність застосування тих чи інших філософських концепцій і доктрин у вітчизняній системі державного та регіонального управління й місцевого самоврядування;

- ефективність наявних форм, стилів і методів діяльності органів влади за результатами аналізу відповідного вітчизняного й зарубіжного досвіду їх реалізації, виходячи із проголошених орієнтирів, цілей і завдань української державності;

- основні напрями вдосконалення організаційного забезпечення державного управління та місцевого самоврядування у контексті філософського осмислення управлінської діяльності;

розробляти:

- плани, пропозиції (проекти) державних, регіональних і галузевих програм соціально-економічного та гуманітарного розвитку за результатами застосування філософського підходу до аналізу державної політики на основі

методології конструювання перспективних моделей державно-управлінських рішень та керувати процесом планування та відповідними проектами;

- пропозиції щодо вдосконалення чинних планів діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування на основі виявлених ознак їх недосконалості за результатами вивчення й аналізу ефективності діючих документів, існуючої практики регулювання суспільних відносин;

- внутрішню нормативну документацію (накази, розпорядження) щодо виконання завдань міжнародних, державних, регіональних, галузевих, міжгалузевих програм і проектів розвитку шляхом застосування методів системного аналізу;

- практичні рекомендації для органів державної влади та місцевого самоврядування, окремих посадовців і політичних лідерів щодо вибору ними ефективних інструментів і варіантів національного розвитку на основі методів порівняльного аналізу ступеня відкритості, прогнозованої стабільності та ефективності;

- механізми реалізації стратегії, стратегічні плани інституції (органу державного управління або місцевого самоврядування), вимоги до її програми, засоби і методи аналізу зовнішніх і внутрішніх факторів при плануванні, забезпечення єдності мети, завдань і засобів реалізації програми діяльності інституції;

аналізувати:

- проблеми, потенційні можливості та напрями розвитку філософії державного управління і місцевого самоврядування в Україні;

- хід упровадження різноманітних стратегічних концепцій, доктрин і підходів в управлінську практику, шляхи й методи вдосконалення його інституційного та правового забезпечення, конкретні управлінські рішення.

Отже, програма навчальної дисципліни спрямована на те, щоб дати студентам теоретичне уявлення про філософські засади державного управління, політичного керування та місцевого самоврядування, а також можливість застосовувати здобуті знання, вміння та аналітичні навички на

практиці.

ЗМІСТ

дисципліни

"ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ "

Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні засади дисципліни

Тема 1. Сутність і функції філософського знання в системі державного управління

Філософія як галузь знання та її зв'язок із іншими науками. Сутність філософії державного управління та місцевого самоврядування як навчальної дисципліни. Місце і роль філософського підходу в управлінні суспільством і державою.

Специфіка філософського осмислення феномену управління: його основні характеристики і функції. Значення філософської методології для розуміння суті управління. Філософія управління як особливий розділ соціальної філософії, що досліджує природу управління взагалі. Атрибути філософського підходу до державного управління.

Філософія державного управління в системі суспільно-гуманітарних наук. Світоглядна, аксіологічна, методологічна, критична, прогностична та інші функції філософських проблем державного управління в контексті особливостей становлення і розвитку парадигм сучасного філософського знання.

Література [1; 23; 34; 55; 60; 70]

Тема 2. Методологія та основні категорії державного управління

Методологічні засади управління. Методологія філософських проблем управління та її рівні. Принципи державного управління. Механізм пізнання цих принципів. Підґрунтя систематизації принципів державного управління.

Види та застосування принципів державного управління.

Ієрархія методів та підходів до осмислення управління: філософсько-світоглядний підхід, загальнонаукові та спеціальні методи. Можливість застосування методів інших наук у рефлексії державного управління.

Становлення основних державно-управлінських категорій у рамках загальнофілософського знання. Феномен влади. Держава як форма суспільної організації та філософська проблема. Філософське розуміння політики як мистецтва управління державою. Основні тенденції філософського осмислення політичних явищ.

Аналіз понять «управління», «інформація», «доцільність», «регулювання», «зворотний зв'язок» тощо. Принципи формування і розвитку систем державного управління.

Діалектика, метафізика, позитивізм, структуралізм, екзистенціалізм, феноменологія, герменевтика, психоаналіз, натурфілософія, синергетика та інші засади філософського дискурсу проблем державного управління.

Державне управління та управлінська діяльність в контексті загальнометодологічних принципів і підходів: комплексності, системності, суб'єктивного, психологічного детермінізму, гуманізму.

Література [1; 23; 27; 32–34; 55; 60; 70]

Тема 3. Історія філософського осмислення феномену державного управління

Особливості періодизації державного управління. Проблема управління у Стародавньому світі. Концепція «гуманного управління» Конфуція. Управління як особлива форма діяльності людини в античній філософії до класичного періоду. Методологічні основи державного управління у філософії Арістотеля та Платона.

Обґрунтування управлінських функцій у філософії середніх віків. Концепція теологічної теорії держави Фоми Аквінського. Секуляризація управлінських функцій у філософських поглядах мислителів Відродження:

Нікколо Макіавеллі, Томас Мор, Томмазо Кампанелла.

Світоглядно-методологічні основи управління суспільством у філософії Нового часу та Просвітництва. Емпіризм та раціоналізм – теоретична основа системи управління у XVII-XIX ст. Теорія розподілу влади Шарля Луї Монтеск'є. Теорія суспільного договору. Р. Оуен – філософ і реформатор менеджменту. Проблеми управління державою у класичній німецькій філософії. Кантівське розуміння системи управління людьми. Управління у фіхтеанській філософії дії. Система «керівник - підлеглий» в філософії об'єктивного ідеалізму Г. Гегеля.

Концепція ліберального державного управління. Марксистська теорія державного управління. Принципи регіональної бюрократії Макса Вебера. Модель "адміністративної ефективності" Вудро Вільсона. Основні положення класичної теорії правової держави.

Література [1; 9; 11; 14; 23; 27; 32–34; 55; 60; 70]

Тема 4. Сучасний стан філософського осмислення державного управління

Основні етапи розвитку сучасної теорії державного управління. Сучасний стан філософського осмислення феномену управління. Ф. Тейлор – родоначальник теорії та практики функціонального управління. «Класична адміністративна школа менеджменту». Принципи теорії управління А. Файоля та організаційної діяльності Г. Черча.

Школа концепції «людських стосунків» (Е. Мейо, М. Фоллет, Ф. Ротлісберг). Ф. Герцберг – фундатор «Руху за збагачення праці». Теорія управління людськими ресурсами (Е. Шейн, Р. Петерсон, Л. Трейсі). Школа «соціальних систем» Г. Саймона. Теорія «ситуаційного підходу» (Р. Моклер, У. Реддінг, Ф. Фідлер). Процесуальний, системний, ситуаційний, універсальний підходи щодо теорій державного управління.

Фундаменталізація, гуманізація та інтеграція академічної та вузівської освіти в Україні як важливе завдання курсу філософські проблеми державного управління. Концепції державного управління: класичний і

сучасний підходи. Формування та утвердження загальнолюдських і національних політико-правових цінностей. Значення філософських проблем державного управління для державотворчої діяльності.

Література [14; 23; 27; 32–34; 55; 60; 70]

Змістовий модуль II. Філософські аспекти державного управління

Тема 5. Онтологічний аспект державного управління

Онтологічний вимір феномену державного управління. Філософська онтологія як вчення про буття, розділ філософії, у якому з'ясовуються фундаментальні проблеми існування, розвитку сутнісного, найважливішого.

Управління як соціальне явище. Виникнення, становлення та розвиток управління. Призначення та функції управління у суспільстві. Специфіка державного управління та його роль у суспільстві.

Матеріалістичний та ідеалістичний підходи до розуміння онтології державного управління.

Соціальний простір державного управління. Часовий вимір суспільства, держави та державного управління.

Розвиток державного управління та місцевого самоврядування. Закони та закономірності державного управління.

Література [14; 23; 27; 32–34; 41; 42; 45; 55; 60]

Тема 6. Антропологічний аспект державного управління

Антропологія та її значення для дослідження проблем державного управління. Антропологічні засади та соціокультурні передумови управлінської діяльності. Гуманістичні підвалини взаємовідносин між суб'єктом та об'єктом державного управління.

Гуманістичні типи державного управління та управлінські ролі. Людина, індивід, особа, особистість як категорії антропологічного дискурсу в філософії управління. Біологічне, соціальне та духовне: їх єдність та

парадокси взаємодії в управлінському процесі. Філософія людиноцентризму в державному управлінні.

Лідерство в державному управлінні, його поняття та види. Ознаки та типологія управлінських еліт. Феномен творчості. Творчий характер управлінської діяльності.

Література [14; 23; 27; 32–34; 41; 45; 55; 60; 67]

Тема 7. Аксіологічний аспект державного управління

Розуміння цінностей. Сенси та цінності сучасного суспільства. Роль цінностей у функціонуванні та розвитку державного управління. Цінність держави.

Цінності державного управління як система. Громадянські, патріотичні цінності. Відповідальність та довіра в державному управлінні. Необхідність та свобода в державному управлінні.

Роль соціальних, духовних потреб, інтересів та загальнолюдських цінностей у визначенні пріоритетів державного управління.

Перспективи взаємодії антропологічного та аксіологічного дискурсу у філософії державного управління

Література [14; 23; 27; 32–34; 41; 45; 55; 60]

Тема 8. Гносеологічний аспект державного управління.

Гносеологія як галузь філософії, що вивчає сутність пізнавального процесу, його закономірності та принципи, форми і типи одержання знання про світ в усьому його багатоманітті. Гносеологічний вимір феномену державного управління.

Когнітивне моделювання як спосіб проведення системного аналізу ситуації, так і синтезу сценаріїв управління її розвитком.

Рефлексивне управління як спосіб формування уявлень суб'єктів про ситуацію з використанням інституціональних, мотиваційних, інформаційних

методів управління.

Галузь науки "Державне управління": об'єкт, предмет, проблемно-тематичний простір.

Література [1–5; 14; 23; 27; 32–34; 41; 45; 55; 60]

Змістовий модуль III. Філософська рефлексія основних проблем державного управління

Тема 9. Філософський дискурс моделей державного управління

Поняття моделі державного управління. Критерії типологізації управлінських систем.

Ліберальний тип управлінських систем: вільна самореалізація індивідуальних та групових соціальних суб'єктів, стихійні форми реалізації індивідуальних інтересів у вигляді боротьби, конкуренції, змагальності.

Тоталітарна система управління: стабільність, надійність, визначеність, колективна сила, яка персоніфікована у конкретній особі лідера, пріоритет загальногрупових цілей над індивідуальними (асиміляція індивіда групою), чітка ієрархічна система керування, жорсткий поділ управлінських функцій.

Демократична система управління: цінності рівних прав і можливостей для всіх індивідів, кожна людина має рівні права постановки проблем і пропозиції рішень у своїй організації, рішення приймаються більшістю.

Національні моделі державного управління та необхідність використання передового досвіду державного управління в Україні.

Література [1; 2; 5; 14; 23; 27; 32–34; 41; 45; 55; 60; 70]

Тема 10. Ефективність управлінської діяльності і реформи

Сутність та структура управлінської діяльності.

Методи і стиль мислення у сучасному державному управлінні. Роль законів і принципів в управлінській діяльності. Функції управління у

подоланні соціальних ризиків і конфліктів.

Формування "дерева" цілей державного управління. Ієрархія цілей державного управління. Стратегічний рівень державного управління. Ресурсне забезпечення цілей державного управління. Функціональна структура державного управління та її юридичне оформлення.

Організаційна структура державного управління, її поняття. Сутнісні риси та побудова організаційної структури державного управління.

Поняття та складові ефективності державного управління. Співвідношення цілей, результатів та ефективності державного управління. Співвідношення між ефективністю та успішністю в державному управлінні. Проблеми підвищення ефективності державного управління в Україні.

. *Література* [1; 2; 5; 14; 23; 27; 32–34; 41; 45; 55; 60; 64; 76; 78]

Тема 11. Філософські засади прийняття управлінських рішень

Управління як процес прийняття рішень. Поняття, сутність та основні стадії прийняття управлінських рішень. Онтологічні, гносеологічні, антропологічні, аксіологічні та праксеологічні аспекти прийняття управлінських рішень.

Проблема оцінки управлінського рішення, його ефективності та відповідності поставленій меті. Процес реалізації управлінського рішення як свідчення його оптимальності. Уявні та дійсні результати управлінського рішення. Проблема співвідношення наміру, концептуальної розробки та втілення в життя управлінських рішень.

Специфіка прийняття управлінських рішень у конфліктних, конкурентних та інших ускладнених умовах. Проблема вибору, свобода та необхідність в управлінському рішенні: дискусія між детермінізмом та індетермінізмом. Взаємозв'язок принципів права та принципів управління.

Література [1; 2; 5; 14; 23; 27; 34; 41; 45; 55; 60; 64; 76; 78]

Тема 12. Проблема участі громадян у державному управлінні

Характеристика проблеми участі громадян у державному управлінні. Місцеве самоврядування як сфера участі громадян у вирішенні місцевих проблем.

Демократія як загальна основа забезпечення участі громадян у справах держави. Проблема захисту прав людей в системах управління.

Відкритість державного управління та місцевого самоврядування як основна умова участі громадян в управлінні та самоуправлінні. Прозорість у діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Перешкоди на шляху відкритості управління.

Сутність та основні різновиди контролю громадян за владою.

Участь громадян в обговоренні та прийнятті управлінських рішень.

Література [23; 27; 32–34; 41; 45; 55; 60; 64; 76; 78]

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

До теми 1

1. Схарактеризуйте роль та функції поняття «управління» правовій системі. Висловіть вашу думку стосовно конкретно-історичного наповнення поняття «соціальне управління» та його співвідношення з поняттям «керування», «організація».
2. Які глобалізаційні тенденції розвитку сучасного світу обумовлюють нагальну потребу знайомства з філософськими проблемами управління?
3. У чому полягає особливість визначення предмета “Філософські проблеми державного управління”?
4. Для чого керівнику підрозділу, управлінцю знання філософських проблем управління?
5. Обґрунтуйте необхідність для керівника організації, підрозділу як неформального лідера сформулювати власну філософію управління?

До теми 2

1. Розробіть схему, яка б узагальнювала і відображала чинники виникнення, становлення і формування філософії управління як самостійної науки.
2. Схарактеризуйте філософський принцип, який був покладений Сократом в основу науки управління. Наведіть приклади його застосування.
3. Чи погоджуєтесь ви з тезою Арістотеля, що потреби і благополуччя держави повинні переважати над правами особи? Чому?
4. Поясніть термін «макіавеллізм». Наведіть приклади його виявів.
5. У чому суть раціоналізації управління, висунутої М. Вебером? Поясніть свою думку відповідно до можливостей застосування його концепції (чи окремих елементів) у сучасному менеджменті.
6. Порівняйте ставлення до людини-робітника Тейлора і Файоля. Відповідь обґрунтуйте.
7. Як ви розумієте слова О. Тоффлера «управлінські організації стали невід'ємною частиною нашого життя і кожний процес у житті людини відбувається як у певному географічному місці, так і в конкретній точці невидимої людському оку управлінської карти»?

До теми 3

1. Розробіть план-схему основних наукових шкіл та напрямів філософії управління, вказавши проблеми, які визначали предмет досліджень їх представників.
2. Проаналізуйте особливості, характерні риси управлінських моделей на прикладі творів українського мистецтва, зокрема на традиціях міфопоетичної школи українського кінематографа (О. Довженко, С. Параджанов, Ю. Ілленко, Ю. Осика).
3. Розробіть схему, яка б демонструвала спільне і особливе в творчості представників основних напрямів філософії управління.

4. У чому відмінність концепції управління персоналом від концепцій управління людськими ресурсами?
5. Обґрунтуйте гуманістичні засади концепції філософії управління.
6. Сформулюйте визначення та основні ознаки сучасної концепції управління персоналу.
7. Поясніть вислів: "Якщо професіоналізм і компетентність управлінських кадрів падають нижче певного допустимого рівня, то про ефективну діяльність організації не може бути мови".
8. Як діяльність управлінця детермінована певними філософськими методами і підходами до осмислення соціального управління?
9. Які, на вашу думку, основні зовнішні та внутрішні детермінанти визначають результативність управлінської діяльності?
10. Проаналізуйте особливості філософських методів та їх вплив на понятійно-категоріальний апарат курсу "Філософські проблеми державного управління".
11. Дайте порівняльний аналіз понять "людські ресурси", "людський потенціал", "людський фактор".
12. Прокоментуйте соціальні та наукові наслідки застосування афоризму: "Кадри вирішують все".
13. Поясніть вислів: "Не має слабкорозвинених держав, а є неефективне, належним чином неорганізоване, недосконале управління".
14. Яким чином філософія з'ясовує можливості подолання відчуження людини в системі управління і бізнесу?

До теми 4

1. Дайте бібліографічний аналіз авторів, наукових шкіл та напрямів управління людськими ресурсами.
2. Обґрунтуйте гуманістичні засади концепції управління людськими ресурсами.
3. Дайте характеристику визначення "людина як міра всіх речей".

4. Поясніть вислів: “Якщо професіоналізм і компетентність управлінських кадрів падають нижче допустимого рівня, то управлінський організм розвалюється як єдиний соціальний організм”.
5. Схарактеризуйте метод системного аналізу і системного синтезу.
6. У чому виявляється єдність гносеологічного, філософського і аксіологічного аналізів проблем управління персоналом?
7. Схарактеризуйте метод моделювання при аналізі концепції управління людськими ресурсами.

До теми 5

1. Людина як духовно-культурна істота є одночасно і суб'єктом, і об'єктом управління. Чи може керувати людиною автомат, електронно-обчислювальна машина тощо? Проілюструйте відповідь прикладами.
2. Які типи лідерів, на вашу думку, найбільш ефективно можуть керувати колективом правоохоронців? Наведіть приклади лідерів та їхніх успішних рішень, які відповідають різним типам лідерства.
3. Розмірковуючи щодо ролі особистості в управлінському процесі, проаналізуйте та прокоментуйте вислів М. Тетчер: "Я залишусь доти, доки не втомлюся. А поки я потрібна Британії, я ніколи не втомлюся".
4. Як ви вважаєте, що більш ефективно сприятиме реалізації цілей управління: налагоджена адміністративна система чи творчі та ініціативні працівники, які нестандартно мислять і діють?
5. Яка роль інтуїції в управлінському процесі? Чи може процес управління спиратися на рішення, які мають не логічний, а інтуїтивний характер. Обґрунтуйте відповідь.
6. Яке значення для керівника має впевненість у собі? Чи можна погодитись із твердженням Д. Пірса: "Не може керувати кавалерійською бригадою той, кому здається, що в сідлі він виглядає смішно"?
7. Дайте відповідь на питання, які цінності в управлінні є базовими, а які

другорядними. Складіть таблицю основних управлінських цінностей із описом їх змістовних характеристик.

До теми 6

1. Розробіть схему, яка б відображала критерії вибору при прийнятті управлінського рішення? Як прийняти рішення в умовах конфлікту цілей і цінностей? Обґрунтуйте прикладами.
2. Розробіть схему, яка б узагальнювала критерії ефективності управлінського рішення в соціальній, економічній, організаційній, правовій площинах. Обґрунтуйте за допомогою схеми, що є свідченням ефективності управлінського рішення.
3. Що більш важливо для успішності управлінського рішення – вірний задум чи чітка реалізація? Наведіть приклади, обґрунтовуючи вашу позицію.
4. Прокоментуйте на основі аналізу теорії і практики прийняття управлінських рішень вислів класика управлінської думки: "Уміння відмовитися від виконання несуттєвих справ є вирішальною умовою для успіху" (Е. Маккензі). Як здійснити правильне розмежування подібних справ?
5. Як визначити, чи є рішення, яке приймається необхідним, доцільним, оптимальним? Проаналізуйте порядок обговорення і прийняття управлінського рішення.
6. Яким чином оцінювати результати управлінського рішення? Розгляньте і проаналізуйте ситуації, в яких результати невідповідні до запланованих. Чи можна їх вважати позитивними?
7. Чи може бути продумане і виважене управлінське рішення неефективним? Обґрунтуйте відповідь.

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Виконання контрольної роботи передбачає розвиток навичок самостійного пошуку необхідної інформації, опрацювання та осмислення теоретичного і практичного матеріалу. Вибір теми – довільний.

Контрольна робота виконується на скріплених аркушах паперу формату А4. На титульній сторінці вказуються: назва дисципліни («Філософські проблеми державного управління»); прізвище, ім'я, по батькові студента, домашня адреса; номер групи. Контрольна робота має містити план і список літератури та повинна складатися з вступу, кількох розділів та висновків. На останній сторінці ставиться дата виконання роботи та підпис студента. Роботу необхідно здати в наукову частину в установлений термін.

У ході написання контрольної роботи студент має використовувати вітчизняні та іноземні інформаційні матеріали, самостійно проводити пошук документальної та фактографічної інформації, здійснювати систематизацію та узагальнення даних, виявляти ключові моменти, використовувати електронну пошту та телеконференції, застосовуючи методи пошуку в мережі Інтернет.

До заліку чи іспиту студент допускається, якщо контрольну роботу оцінено позитивно.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Сутність і функції філософського знання в системі державного управління
2. Методологія та основні категорій державного управління
3. Історія філософського осмислення феномену державного управління
4. Становлення державницьких ідей у Стародавньому світі.
5. Методологічні основи державного управління у філософії Аристотеля та Платона
6. Державницька філософська думка європейського Середньовіччя

7. Дослідження сутності та походження держави (Томас Гоббс, Гуго Гроцій, Бенедикт Спіноза).
8. Державницька думка Просвітництва (Джон Локк, Жан-Жак Руссо, Шарль Луї Монтескє, Йоган Гердер, Томас Джефферсон та ін.).
9. Питання державного управління у класичній німецькій філософії (Іммануїл Кант, Йоган Фіхте, Георг Гегель).
10. Марксистська теорія державного управління.
11. Принципи раціональної бюрократії Макса Вебера.
12. Формування та диференціація європейської парадигми державного управління.
13. Сучасний стан філософського осмислення державного управління.
14. Основні положення класичної теорії правової держави.
15. Онтологічний аспект державного управління.
16. Антропологічний аспект державного управління .
17. Аксіологічний аспект державного управління.
18. Цінності державного управління як система.
19. Громадянські та патріотичні цінності.
20. Відповідальність та довіра в державному управлінні.
21. Необхідність та свобода в державному управлінні.
22. Гносеологічний аспект державного управління.
23. Філософський дискурс моделей державного управління та місцевого самоврядування.
24. Ефективність управлінської діяльності та реформи.
25. Філософські засади прийняття управлінських рішень.
26. Проблема участі громадян у державному управлінні та місцевому самоврядуванні.
27. Філософія людиноцентризму в державному управлінні.
28. Лідерство в державному управлінні, його поняття та види.

29. Філософія державно-управлінських реформ.

30. Галузь науки "Державне управління": об'єкт, предмет, проблемно-тематичний простір.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Філософія як галузь знання та її зв'язок із іншими науками.
2. Сутність філософії державного управління та місцевого самоврядування як навчальної дисципліни.
3. Місце і роль філософського підходу в управлінні суспільством і державою.
4. Специфіка філософського осмислення феномену управління: його основні характеристики і функції.
5. Філософія управління як особливий розділ соціальної філософії, що досліджує природу управління взагалі.
6. Філософія державного управління в системі суспільно-гуманітарних наук.
7. Методологічні засади управління. Методологія філософських проблем управління та її рівні.
8. Принципи державного управління.
9. Ієрархія методів та підходів до осмислення управління: філософсько-світоглядний підхід, загальнонаукові та спеціальні методи.
10. Становлення основних державно-управлінських категорій у рамках загальнофілософського знання.
11. Аналіз понять "управління", "інформація", "доцільність", "регулювання", "зворотній зв'язок" тощо.
12. Діалектика, метафізика, позитивізм, структуралізм, екзистенціалізм, феноменологія, герменевтика, психоаналіз, натурфілософія, синергетика та інші засади філософського дискурсу проблем державного управління.
13. Державне управління та управлінська діяльність в контексті загальнометодологічних принципів і підходів: комплексності, системності,

суб'єктивного, психологічного детермінізму, гуманізму.

14. Особливості періодизації розвитку державного управління.
15. Проблема управління та її філософське розуміння у Стародавньому світі. Концепція "гуманного управління" Конфуція.
16. Методологічні основи державного управління у філософії Аристотеля та Платона.
17. Обґрунтування управлінських функцій у філософії середніх віків.
18. Концепція теологічної теорії держави Фоми Аквінського.
19. Секуляризація управлінських функцій у філософських поглядах мислителів Відродження: Ніколо Макіавеллі, Томас Мор, Томмазо Кампанелла.
20. Світоглядно-методологічні основи управління суспільством в філософії Нового часу та Просвітництва.
21. Теорія розподілу влади Шарля Луї Монтеск'є.
22. Теорія суспільного договору. Р. Оуен – філософ і реформатор менеджменту.
23. Проблеми управління державою у класичній німецькій філософії.
24. Концепція ліберального державного управління.
25. Марксистська теорія державного управління.
26. Принципи раціональної бюрократії Макса Вебера.
27. Модель "адміністративної ефективності" Вудро Вільсона.
28. Основні положення класичної теорії правової держави.
29. Основні етапи розвитку сучасної теорії державного управління.
30. Сучасний стан філософського осмислення феномену управління.
31. Менеджеральні теорії управління Ф. Тейлора, А. Файоля.
32. Школа концепції «людських стосунків» (Е. Мейо, М. Фоллет, Ф. Ротлісберг).
33. Ф. Герцберг – фундатор "Руху за збагачення праці".
34. Теорія управління людськими ресурсами (Е. Шейн, Р. Петерсон, Л. Трейсі).

35. Школа «соціальних систем» Г. Саймона. Теорія "ситуаційного підходу" (Р. Моклер, У. Реддінг, Ф. Фідлер).
36. Значення філософських проблем державного управління для державотворчої діяльності.
37. Онтологічний вимір феномену державного управління.
38. Філософська онтологія як вчення про буття, розділ філософії, у якому з'ясовуються фундаментальні проблеми існування, розвитку сутнісного, найважливішого.
39. Управління як соціальне явище: виникнення, становлення та розвиток управління. Призначення та функції управління у суспільстві.
40. Специфіка державного управління та його роль у суспільстві.
41. Матеріалістичний та ідеалістичний підходи до розуміння онтології державного управління.
42. Соціальний простір державного управління.
43. Часовий вимір суспільства, держави та державного управління.
44. Розвиток державного управління та місцевого самоврядування.
45. Закони та закономірності державного управління.
46. Антропологія та її значення для дослідження проблем державного управління.
47. Антропологічні засади та соціокультурні передумови управлінської діяльності.
48. Філософія людиноцентризму в державному управлінні.
49. Лідерство в державному управлінні, його поняття та види.
50. Ознаки та типологія управлінських еліт.
51. Творчий характер управлінської діяльності.
52. Аксиологічний аспект державного управління
53. Роль цінностей у функціонуванні та розвитку державного управління.
54. Цінність держави.
55. Цінності державного управління як система.

56. Громадянські, патріотичні цінності.
57. Відповідальність та довіра в державному управлінні.
58. Необхідність та свобода в державному управлінні.
59. Роль соціальних, духовних потреб, інтересів та загальнолюдських цінностей у визначенні пріоритетів державного управління.
60. Гносеологічний аспект державного управління.
61. Гносеологічний вимір феномену державного управління.
62. Когнітивне моделювання як спосіб проведення системного аналізу ситуації, так і синтезу сценаріїв управління її розвитком.
63. Рефлексивне управління як спосіб формування уявлень суб'єктів про ситуацію з використанням інституціональних, мотиваційних, інформаційних методів управління.
64. Галузь науки "Державне управління": об'єкт, предмет, проблемно-тематичний простір.
65. Поняття моделі державного управління.
66. Ліберальний тип управлінських систем та його характеристики.
67. Тоталітарна система управління та її характеристики.
68. Демократична система управління та її характеристики
69. Національні моделі державного управління та необхідність використання передового досвіду державного управління в Україні.
70. Сутність та структура управлінської діяльності.
71. Методи і стиль мислення у сучасному державному управлінні.
72. Функції управління у подоланні соціальних ризиків і конфліктів.
73. Ієрархія цілей державного управління.
74. Стратегічний рівень державного управління.
75. Функціональна структура державного управління та її юридичне оформлення.
76. Організаційна структура державного управління, її поняття.
77. Поняття та складові ефективності державного управління.
78. Співвідношення цілей, результатів та ефективності державного

управління.

79. Співвідношення між ефективністю та успішністю в державному управлінні.

80. Проблеми підвищення ефективності державного управління в Україні.

81. Реформування системи державного управління як засіб суттєвого підвищення її ефективності.

82. Управління як процес прийняття рішень.

83. Проблема оцінки управлінського рішення, його ефективності та відповідності поставленій меті.

84. Процес реалізації управлінського рішення як свідчення його оптимальності.

85. Проблема вибору, свобода та необхідність в управлінському рішенні: дискусія між детермінізмом та індетермінізмом.

86. Характеристика проблеми участі громадян у державному управлінні.

87. Відкритість державного управління та місцевого самоврядування як основна умова участі громадян в управлінні та самоуправлінні.

88. Прозорість у діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

89. Сутність та основні різновиди контролю громадян за владою.

90. Участь громадян в обговоренні та прийнятті управлінських рішень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Абдеев Р. Ф.* Философия информационной цивилизации. – М.: ВЛАДОС, 1994. – 336 с.

2. *Аквінський, Тома*. Коментарі до Арістотелевої "Політики" / Тома Аквінський. – [пер. з лат. О. Кислюка; передм. В. Котусенка]. – К.: Основи, 2000. – 794 с.
3. *Андрусяк Т.* Шлях до свободи (Михайло Драгоманов про права людини) / Т. Андрусяк. – Л.: Світ, 1998. – 192 с.
4. *Андрущенко В.П. та ін.* Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія: підруч. для вищ. навч. закл. / В. П. Андрущенко, Л. В. Губернський, М. І. Михальченко. – 3-тє вид., випр. та доп. – К.: Генеза, 2006. – 656 с.
5. *Андрущенко В. П.* Історія соціальної філософії: (Західноєвропейський контекст): аідруч. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Тандем, 2000. – 416 с.
6. *Ансофф И.* Стратегическое управление / И Ансофф. – М.: Экономика, 1989. – 520 с.
7. *Арістотель*. Політика: / Арістотель. – [пер. з давньогр., передм. О. Кислюка]. – 2-ге вид.– К.: Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2003. – 239 с.
8. *Артхашастра*. Наука політики: [пер. с санскрита]. – М.: Ладомир; Наука, 1993. – 796 с.
9. *Атаманчук Г. В.* Теория государственного управления / Г. В. Атаманчук. – М.: Юрид. лит., 1997. – 256 с.
10. *Бакуменко В. Д.* Формування державно-управлінських рішень: Проблеми теорії, методології, практики / В. Д. Бакуменко. – К.: УАДУ, 2000. – 328 с.
11. *Бевзенко Л. Д.* Социальная самоорганизация. Синергетическая парадигма: возможности социальных интерпретаций. – К.: Ин-т социологии НАН Украины, 2002. – 437 с.
12. *Библия*: Канонические книги Ветхого и Нового завета: В рус. пер. – Chicago: SGP, 1990. – 292 с.
13. *Бичко І.* Філософія. Підручник / І. Бичко. – К., 2006. – 656 с.

14. *Войтович Р. В.* Ідеологія, технологія та стиль у державному управлінні: навч.-метод. посіб. / Р. В. Войтович. – К.: НАДУ, 2003. – 192 с.
15. *Всемирная энциклопедия: Философия* / Главн. науч. ред. и сост. А. Грицанов. – М.: АСТ, Мн.: Харвест, современный литератор, 2001. – 1312 с.
16. *Вступ до політології: Екскурс в історію правничо-політичної думки* / Скиба В. Й., Горбатенко В. П., Туренко В. В. – К.: Основи, 1996. – 717 с.
17. *Галаидзе П. Н.* Учение Иммануила Канта о государстве и праве / П. Н. Галаидзе. – М.: Госюриздат, 1960. – 51 с.
18. *Гегель Г. В. Ф.* Философия права / Г. В. Ф. Гегель. [пер. с нем]. – М.: Мир книги; Литература, 2007. – 464 с.
19. Герасимчук А. Курс лекцій з філософії: навч. посіб. / А. Герасимчук, З. Тимошенко. – К.: [б. и.], 2002. – 422 с.
20. *Гоббс Т.* Левіафан / Т. Гобс. [пер. з англ]. – К.: Дух і Літера, 2000. – 688 с.
21. *Государственное управление: основы теории и организации: учебник* / под ред. В. А. Козбаненко. – М.: Статут, 2000. – 912 с.
22. *Гурне Б.* Державне управління / Б. Гурне. – [пер. з фр.]. – К.: Основи, 1993. – 164 с.
23. Державне управління: підручник : у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України; ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. – К.; Дніпропетровськ: НАДУ, 2012. Т.1. – 652 с.
24. Державне управління: підручник : у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України; ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. – К.; Дніпропетровськ: НАДУ, 2012. Т.2. – 324 с.

25. *Запровадження стратегічного планування в Україні: зб. документів і матеріалів / уклад. В. Тертичка.* – К.: НАДУ, 2006. – 216 с.
26. *Зіллер Ж. Політико-адміністративні системи країн ЄС: Порівняльний аналіз / Ж. Зіллер.* – [пер. з фр.]. – К.: Основи, 1996. – 420 с.
27. *История политических и правовых учений XVII–XVIII вв.* – М.: Наука, 1989. – 448 с.
28. *История политических и правовых учений. Древний мир.* – М.: Наука, 1985. – 350 с.
29. *История политических и правовых учений. Средние века и Возрождение.* – М.: Наука, 1986. – 350 с.
30. *Історія філософії: від структуралізму до постмодернізму. підручник.* – К.: Знання України, 2004. – 214 с.
31. *Казаков В. М. Соціально-ціннісні засади державного управління в Україні: монографія.* – К.: Вид-во НАДУ, 2007. – 284 с.
32. *Консерватизм: Антологія / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий.* – К.: ВД "Простір"; Смолоскип, 2008. – 788 с.
33. *Кордун О. О. Особливості виконавчої влади в пострадянській Україні / О. О. Кордун, К. О. Ващенко, Р. М. Павленко.* – К.: МАУП, 2002. – 248 с.
34. *Кремень В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: підручник / В. Кремень, В. Ільїн.* – К.: Книга, 2005. – 528 с.
35. *Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз / Л. В. Губерский, В. П. Андрущенко, М. І. Михальченко* – К.: Знання України, 2002. – 577 с.
36. *Леонова А. О. Ефективність державного управління в контексті євроінтеграції / А. О. Леонова, В. П. Давидова, О. О. Новачук.* – К.: ДПА України, 2007. – 390 с.
37. *Лібералізм: Антологія / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий.* – К.: Смолоскип, 2002. – 1126 с.

38. Локк Д. Два трактата о государственном правлении / Д. Локк Сочинения. – в 3 т.: пер. с англ. – М.: Мысль, 1999. – Т. 3. – 516 с.
39. Луман Н. Общество как социальная система. – М.: Логос, 2004. – 232 с.
40. Луман Н. Эволюция. – М.: Логос, 2005. – 256 с.
41. Мак'явеллі Н. Флорентійські хроніки. Державець / Н. Мак'явеллі. [пер. з іт. А. Перепадя]. – К.: Основи, 1998. – 492 с.
42. Модернізація державного управління та європейська інтеграція України : наук. доп. / авт. кол.: Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін та ін.; за заг ред д-ра наук з держ. упр., проф. Ю. В. Колвбасюка. – К.: НАДУ, 3013. –120 с.
43. Монтеस्कье Ш. О духе законов / Ш. Монтеस्कье. [пер. с фр.]. – М.: Мысль, 1999. – 423 с.
44. Надольний І. Філософія: навч. посіб. / І. Надольний, В. Андрущенко, І. Бойченко, В. Розумний та ін.; за ред. І. Надольного. 2-ге вид., випр. й доп. – К., 2001. 584 с
45. Нестеренко В. Вступ до філософії: онтологія людини: навч. посіб. для студ. вищ. учбових закл. / В. Нестеренко. – К.: Абрис, 1995. – 336 с.
46. Органи державної влади в Україні: структура, функції і тенденції розвитку: навч. посіб. – К.: Нічлава. – Івано-Франківськ, 2003. – 288 с.
47. Платон. Держава / Платон. [пер. з давньогр. Д. Коваль]. – К.: Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2005. – 356 с.
48. Реформування публічного управління: теорія, практика, міжнародний досвід: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 31 жовт. 2014 р. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Одес. регіон. ін-т держ. упр.; [редкол.: Іжа М. М. та ін.]. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2014. - 455 с.

49. *Руссо Ж.-Ж.* Политические сочинения. Трактаты / Ж.-Ж. Руссо. [пер. с фр.]. – К.: Наук. думка, 2000. – 788 с.
50. *Святой Августин.* Сповідь / Святой Августин. [пер. Ю. Мушака]. – 3-тє вид. – К.: Основи, 1999. – 319 с.
51. *Себайн Джордж Г.* Історія політичної думки / Г. Себайн Джордж, Л. Торсон Томас. [пер. з англ.]. – К.: Основи, 1997. – 838 с.
52. Сурмін Ю. Методологія галузі науки "Державне управління": монографія / Ю. П. Сурмін. – К.: НАДУ, 2012. – 372 с.
53. Філософський словник соціальних термінів. / Ред. рада Андрущенко В. П., Губерський Л. В., Кремень В. Г. та ін., 3-тє вид., доп. – К.; Х., Р.И.Ф., 2005
54. *Цицерон, Марк Тулій.* Про державу. Про закони. Про природу богів / Марк Тулій Цицерон. [пер. з латини В. Литвинова]. – К.: Основи, 1998. – 477 с.

Додаткова

55. *Азаркин Н. Н.* История политических учений / Н. Н. Азаркин, В. Н. Левченко, О. В. Мартышин. – М.: Юрист, 1994. – 132 с.
56. Антология мировой философии: в 4-х тт. – Т. 1, Ч. 1. – М.: Мысль, 1969. – 936 с.
57. *Баткин Л. Н.* Данте и его время: поэт и политика / Л. Н. Баткин. – М.: Наука, 1965. – 198 с.
58. *Білоус В.* Проблеми координації у державному управлінні України / В. Білоус // Вісник УАДУ. – 2000. – № 4. – С. 37–41.
59. *Брагина Л. М.* Гражданский гуманизм и античная этико-политическая мысль / Л. М. Брагина // Античное наследие в культуре Возрождения. – М.: Наука, 1984. – С. 20–27.
60. *Буржуазная конституция на современном этапе: Основные тенденции.* – М.: Наука, 1983. – 216 с.

61. *Буржуазное общество в поисках стабильности.* – М.: Наука, 1990. – 272 с.
62. *Вебер М.* Про деякі категорії соціології розуміння // Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика: пер. з нім. О. Погорілого. – К.: Основи, 1998. – С.104–156.
63. *Виндельбанд В.* Платон / В. Виндельбанд. – К.: Зовнішторгвидав України, 1993. – 176 с.
64. *Воронков А. А.* Методы анализа и оценки государственных программ в США / А. А. Воронков.– М.: Наука, 1986. – 190 с.
65. *Гусев В. І.* Історія західноєвропейської філософії XV–XVII ст.: навч. посіб. / В. І. Гусев. – К.: Либідь, 1994. – 256 с.
66. *Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна.* – К.: НАДУ, 2010. – 820 с.
67. *Здіорук С. І.* Суспільно-релігійні відносини: виклики Україні XXI століття / С. І. Здіорук. – К.: Знання України, 2005. – 552 с.
68. *Контроль за деятельностью государственной администрации во Франции.* – М.: НЦПТК, 1994. – 88 с.
69. *Кремень В. Г.* Політична безпека України: концептуальні засади та система забезпечення: монографія / В. Г. Кремень, І. Ф. Бінько, С. І. Головащенко. – К.: МАУП, 1998. – 92 с.
70. *Лейпхарт А.* Демократия в многосоставных обществах: сравнительное исследование / А. Лейпхарт. [пер. с англ.]. – М.: Аспект Пресс, 1997. – 287 с.
71. *Лейст О. Э.* Учение Бенедикта Спинозы о государстве и праве / О. Э. Лейст. – М.: Госюриздат, 1957. – 56 с.
72. *Мельников О.* Функціональний аналіз в органах державної влади / О. Мельников // Вісник УАДУ. – 2001. – № 1. – С. 41–50.

73. *Нижник Н. Р.* Системний підхід в організації державного управління / Н. Р. Нижник, О. А. Машков. – К.: УАДУ, 1998. – 160 с.
74. *Пал Л.* Аналіз державної політики / Л. Пал. [пер. з англ.]. – К.: Основи, 1999. – 188 с.
75. *Регіональне управління: навч. посіб.* / Л. М. Зайцева, С. М. Серьогін, Н. Й. Коніщева, В. Є. Зайцев, Т. О. Савостенко, І. Е. Польська, А. В. Чуйко, за наук. ред. Л. М. Зайцевої. – Д.: ДФ УАДУ, 2000. – 240 с.
76. *Ролз Д.* Політичний лібералізм / Д. Ролз. [пер. з англ. О. Мокровольський]. – К.: Основи, 2000. – 352 с.
77. *Світові моделі державного управління: досвід для України / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, С. В. Загороднюка, П. І. Крайника, Х. М. Дейнеги.* – К.: НАДУ, 2012. – 612 с.
78. *Смирин М. М.* О политической концепции Эразма Роттердамского / М. М. Смирин // Ежегодник германской истории. – М., 1972. – 440 с.
79. *Утченко С. Л.* Политические учения Древнего Рима III–I вв. до н.э. / С. Л. Утченко. – М.: Наука, 1977. – 256 с.
80. *Філософія антикризового державного управління: теоретико-методологічний контекст: монографія* / [Воронкова В. Г. та ін.]; за ред. В. Г. Воронкової ; Запоріз. держ. інж. акад. –Запоріжжя : ЗДІА, 2014. – 289 с.
81. *Шаповал В. М.* Виконавча влада в розвинутих країнах (конституційно-правовий аспект): навч. посіб. / В. М. Шаповал. – К.: УАДУ, 1996. – 60 с.
82. *Энгельс Ф.* Происхождение семьи, частной собственности и государства. В связи с исследованиями Льюиса Г. Моргана / Ф. Энгельс. [пер. с нем.]. – М.: Политиздат, 1985. – 238 с.